

מסורת הש"ס
 א. יומא טז, ב-סח, א.

גרוסות
שם משך אחת והקריבה
 בכת"י: **שם הקריב אחת.**
השניה מתה בכת"י:
שניה מתה.
משכחת לה בכת"י: **הא נמי משכחת לה.**
כאיבוד דמי בכת"י:
כאבוד דמי וכן בהמשך.
סיפא סתם לן בכת"י:
וסיפא סתם לן ויש בכת"י וכן בשי"מ: **אין רישא רבנן וסיפא רבי סיפא סתם** לן. **ומאי קא משמע לן** – **מחלוקת** בכת"י חסרות מילים אלו.

אלא שנמצאת בכת"י:
אלא חטאת שנמצאת.
מאחר שכיפרו בכת"י:
לאחר שכיפרו.
אלא שנמצאת מאחר שכיפרו בעלים בכת"י:
אלא מעות שנמצאו לאחר שכיפרו בעלים.
שכיפרו בעלים יש בכת"י:
שנתכפרו בעלים.

לשוך
אבא
 השם "אבא" משמש ככינוי בני הבנים לאביהם, בין כשפונים אליו ובין כשמדברים עליו, והרי זה מכלל הכבוד שנוהגים הילדים באביהם. כן משמש כינוי זה כתואר כבוד לחכמים, וכדרך שאומרים "מר פלוני" היו אומרים "אבא פלוני", ויש כמה חכמים, בעיקר מדורות ראשונים שנקראו כן. אכן יש כמה וכמה אישים חשובים, החל מסוף ימי המשנה ועד לדורות האחרונים שאף נקראו כן, והיה זה שם הפרטי. אף האמוראים הנודעים רבה ורבה היה עיקר שם "אבא", וקיצרו את התואר והשם "רב אבא" וקראום בלשון מצרפת "רבא" או "רבה". וכן האמורא רב היה עיקר שמו אבא.

הכל סבורים, ואף חכמים (הסבורים שאם היתה החטאת אבודה בשעת הפרשה, דינה שהיא רועה) מודים לרבי שאם עמד הבעלים בלא להימלך בבית דין ומשך (לקח) אחת מהן, ואפילו את האבודה, והקריבה והתכפר בה – שהשניה מתה, שכן גילה הבעלים את דעתו שאין זה משנה לו מה ייעשה בשניה. והרי משכחת לה [מוצא אתה] אופן שבו הולמים דברי סוף המשנה אף לשיטת חכמים, וכגון שמדעת עצמו משך אחת מהן והקריב, וכדברי הכל היא הלכה זו, שהרי השניה מתה. אלא לשיטת ר' אבא אמר רב, שאמר שאפילו אם עמד הבעלים ומשך מדעתו את החטאת האבודה והקריבה, סבורים חכמים שתרעה ולא תמות (שכן חטאת זו מעולם לא נדחתה מהקרבן). וכן הכל מודים במתכפר בחטאת זו שאינה אבודה – שהחטאת האבודה מתה. על מה אפוא נחלקו רבי וחכמים? – **במתכפר באבודה, שרבי סבר [סבור] שכל המפריש קרבן חטאת לאיבוד (במקום קרבן חטאת שאבד) – הרי קרבן זה כאיבוד (כקרבן האבוד) דמי [דומה, נחשב]. ולכן, כשם שאם הקריב את החטאת שאינה אבודה – החטאת האבודה מתה, כך גם אם הקריב את החטאת האבודה שנמצאה – זו שאינה אבודה מתה. ורבנן סברי [וחכמים סבורים] כי הקרבן המופרש תחת הקרבן שאבד – לאו [לא] כאיבוד (כקרבן האבוד) דמי [דומה, נחשב]. ולכן אם הקריב את האבודה, החטאת שאינה אבודה אינה מתה, אלא רועה. ומעירים: נמצא אפוא שרישא [תחילת המשנה], האומרת שאם נמצאה החטאת שאבדה לאחר הקרבת החטאת שאם נמצאה לפני כן – הריהי רועה, והרי בכך סתם לן [לנו] התנא, כשיטת רבנן [וחכמים]. ואילו סיפא [בסוף, בהמשך דברי המשנה]. סתם לן [לנו] התנא כשיטת רבי, ושואלים: ומאי קמשמע לן [ומה הוא. התנא משמיע לנו] בכך – **דפליגי** [שחלוקים] רבי ורבנן [וחכמים] בדבר זה? והרי בהדיא קתני לה [במפורש שנינו אותה] מחלוקת שבין רבי ורבנן בסיפא [וחכמים בסוף המשנה]: **המפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ועדיין לא הקריבה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות – אחת מהן תקרב, ושניה תמות.** אלו דברי רבי, וחכמים אומרים: אין חטאת מתה, אלא כשנמצאת מאחר שכיפרו בעלים, ואין מעות הולכות לים המלח, אלא כשנמצאו מאחר שכיפרו בעלים! ומשיבים: הא קמשמע לן [זה משמיע לנו] כי דבר זה ששינו קודם לכן כסתירה במשנה מחלוקת רבי ורבנן [וחכמים] הוא.**

א ומעתה דנים בהלכה זו **גופא** [גופה, כשלעצמה]. אמר רב הונא, אמר רב בהסבר מחלוקת רבי וחכמים: **הכל מודים שאם עמד הבעלים על דעת עצמו ומשך אחת מהן, ואפילו את זו שאבדה ונמצאה, והקריבה – שהשניה מתה. לא**

הפרשה מתה. ורישא וסיפא – רבי היא! לאו פירכא היא, דאם כן אמאי נקט "הקריב" כלל? ליתני "הפריש" סתמא. דבשלמא לרב הונא, נקט "הקריב" לאשמועינן דאם משך להקריב ולא נמלך, לא עשו לו תקנה.

הכל מודים – ואפילו לרבנן, דלמרי: אבודה בשעת הפרשה רועה, מודו שאם משך אחת מהן והקריבה מדעתו – דחה האחרת צידים, דגלי דעתיה דלא איכפת ליה מינה. ואפילו משך האבודה ונתכפר בה, והנשארית היא שלא נאבדה מעולם – מתה. וכי פליגי רבנן – היינו צנא לימלך, דגלי דעתיה דניחא ליה בתקנתיה. שהפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת, ונמצאת הראשונה, וצא לפנינו לימלך מה יעשה. אמרינן ליה: לך התכפר באבודה, ושאינה אבודה תרעה. הא נמי דקתני "מאלו ומאלו" דמשמע דאם הביא מאחד מהן השני ילך לים המלח, ואפילו נתכפר באבודה – משכחת לה כגון שמשך מדעתו ולא נמלך, דהתם רבנן מודו. הלכך תנא דך תקנתא: יציא מאלו ומאלו. והך תקנתא ניחא ליה טפי מלומר: יציא וטרט לבית דין וימלך, ונאמר לו שיתכפר באבדו, ושאין אבדו יפלו לנדבה. אלא לרבי אבא – דלמר: אפילו משך מדעתו את האבודה ונתכפר בה – אמרי רבנן דתרעה, והאיל והיא לא נדחית ולא נאבדה מעולם, ואף על גב דלא נמלך, ונחא פליגי. דרבי סבר מפריש לאבוד כאבוד דמי – המפריש תחת קרבן אבוד – דינו כאבוד, וכי היכי דאם נתכפר באבדו מודיו דמת האבוד השאר, הכי נמי כי מתכפר באבוד – מת שאינו אבוד. ורבנן סברי לאו כאבוד דמי – והא דקתני "מאלו ומאלו", דמשמע: הא אם התכפר באחד מהן, ואפילו באבדו – ילכו שאינן אבדו לים המלח, רבי היא ולא רבנן. רישא – רבנן, וסיפא – רבי. הכי קאמר דבר זה מחלוקת רבי ורבנן – הך סיפא דקתני לפלוגתא צדיח, הכי קאמר: דקאמר לן דבר זה, הך צבי דלעיל, דפליגי אהדי – חדא רבי וחדא רבנן. לשון ירושלמי: הניחא לרב הונא, דלמר: הכל מודים שאם משך אחד מהן והקריב – זין נתכפר באבדו, זין נתכפר כו', מאי "הקריב" דקתני רישא: "והקריב אחרת תחתיה"? – הקריב לשמוט מדעתו. והכי קאמר: הקריב אחרת לשחיטה תחתיה. וסתם "הקריב" – מדעתו משמע. ואחר כך שהקריב אחרת מדעתו לשחיטה נמצאת הראשונה, ועדיין לא נשחטה האחרת זו – תמות הותרה. ואפילו הניח את זו ונתכפר באבדה, והאיל ולא נמלך, ורישא וסיפא – דרבי הכל. דהשתא ליכא למידק מרישא: הא לא הקריב – רועה, דהא צנא דלמך הקריב עסקינן. וסיפא נמי דקתני "יציא מאלו ומאלו", אצל אי מייתי מתד מינייהו – אזלי אינך לים המלח, דצרי הכל. דמתקמא משמע שהקריב מדעתו, צנא נמלך. אלא לרבי אבא כו' – ורבנן סברי: לאו כאבוד דמי, ורועה, אף על גב דמשך האבודה מדעתו ודחה את זו. השתא ליכא לתרוצי: רישא מאי "הקריב"? לשחיטה מדעתו – דהא משום משיכה לא מהני מידי, אלא ודאי הקריב ממש. ואיכא למידק: הא לא הקריב – רועה השניה, וכגון דנתכפר בשאינה אבודה, ורבנן היא דמפריש לאבדו לאו כאבוד דמי. וגבי מעות נמי, מפריש לאבדו לאו כאבוד דמי. וסיפא דמשמע דאי מייתי מתד מינייהו, ואפילו שאינן אבדוין (חולין) דפייסין אזלי לים המלח – לאו כרבנן היא. רישא – רבנן, וסיפא – רבי. ואי קשיא: לרבי אבא נמי תריץ: מאי "הקריב"? – לשחיטה, וקודם שחיטה נמצאת הראשונה תמות, ורבי היא דלמר: אבודה בשעת

הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריבה רישא רבי וסיפא רבנן – ואי קשיא: לישני לה נמי לרבי אבא, מאי "הקריב"? – לשחיטה, וקודם שחיטה (ראשונה) נמצאת ראשונה תמות, ורבי היא דאמר: אבודה בשעת הפרשה מתה. וסיפא ורישא – רבי! לאו פירכא היא, דאם כן אמאי נקט "הקריב" כלל? ליתני "הפריש" סתמא. דבשלמא לרב הונא נקט "הקריב" – לאשמועינן מדעתו, דאם משך מדעתו ולא נמלך. לשון רש"י. הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריב שהשניה מתה, לא נחלקו אלא בראשונה, דתנן: וישיב לרב הונא לישנא דמתניתין, דתנן: וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת אחר שכפרו! ויש לומר: דהכי קאמר: אין חטאת מתה דלא נוכל למצוא לה תקנה אלא שנמצאת אחר שכפרו, דאז אין לה תקנה. ולרבי אבא נמי נפרש לישנא דמתניתין כן.

תוספות

הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריבה רישא רבי וסיפא רבנן – ואי קשיא: לישני לה נמי לרבי אבא, מאי "הקריב"? – לשחיטה, וקודם שחיטה (ראשונה) נמצאת ראשונה תמות, ורבי היא דאמר: אבודה בשעת הפרשה מתה. וסיפא ורישא – רבי! לאו פירכא היא, דאם כן אמאי נקט "הקריב" כלל? ליתני "הפריש" סתמא. דבשלמא לרב הונא נקט "הקריב" – לאשמועינן מדעתו, דאם משך מדעתו ולא נמלך. לשון רש"י. הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריב שהשניה מתה, לא נחלקו אלא בראשונה, דתנן: וישיב לרב הונא לישנא דמתניתין, דתנן: וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת אחר שכפרו! ויש לומר: דהכי קאמר: אין חטאת מתה דלא נוכל למצוא לה תקנה אלא שנמצאת אחר שכפרו, דאז אין לה תקנה. ולרבי אבא נמי נפרש לישנא דמתניתין כן.

עיונים

הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריבה שהשניה מתה יש שפירשו שלא רק אם הקריב את שאינה אבודה – השניה מתה, אלא אפילו הקריב את האבודה – הדין כן, שכן גילה בכך את דעתו שאינו מקפיד בכך, ודחאה אפוא בידים (רש"י). ויש שפירשו שהרי זה קנט שקונסים אותו על כך שמשך אחת מהן והקריבה מדעתו, ולא בא להימלך איך עליו לנהוג (רבינו גרשום). **ורבנן סברי לאו כאיבוד דמי** ולשיטת הסבור של ר' אבא, הכל מודים שאם התכפר בשאינה אבודה – האבודה מתה, ולא נחלקו אלא כשהתכפר באבודה, שרבי סבר שהשניה מתה, כדן האבודה, שכן המפריש לאיבוד הריהו כאיבוד. וחכמים סבורים שאינה כאבודה, ולכן תרעה. אכן מלבד סוגייתנו אף מהסוגיה בפסחים צו,א ומנחות פ,א עולה שאפילו התכפר בשאינה אבודה – לדברי חכמים אין האבודה מתה, אלא רועה, מפני שדעתו על האבחים שמה יימצאו (ויעיין תוס' בתחילת הפרק). ולפי דעה זו פירשו רש"י ורבינו גרשום שאם יש פגם ("ריעותא") נוספת בראשונה, וכגון שנמצאה בעלת מום או עברה שנתה

– דינה למיתה אף לדעת חכמים אם נתכפר באחרת. ולפירוש התוס' (וכן משמע שיטת הרמב"ם והסמ"ג) אין הבדל אם נמצאה בעלת מום או תמימה, שלשיטת חכמים הרי זו תרעה, כיון שנמצאה קודם כפרה (יוס"ד). **אורה ההלכה** **הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריבה**... בבא להימלך המפריש חטאתו, ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות לפנינו, אם משך אחת משתיהן ונתכפר בה – האחרת תמות. ואולם אם בא להמלך עם החכמים מה יעשה – אומרים לו שיתכפר בזה שהפריש בראשונה, והשניה תרעה עד שיפול בה מום, ותימכר, ויפלו דמיה לנדבה. כשיטת חכמים במשנה, וכפירוש רב הונא במחלוקת רבי וחכמים, לפי שמסתברים דבריו, וגם שלדבריו הדין ששינו במשנה יכול להיות לדברי הכל. (רמב"ם ספר עבודה הלכות פסולי המוקדשין פ"ד ה"א).

דלא עשו תקנה בקדשים – ללא איכפת לן אי מייחא שניה, ואמרין ליה: זיל איכפר נשאינה אבודה כו'. ורבנן סברי כו' – והכי משמע ממתניתין: אחת מן תקנה כדי שתמות השניה. שתקרב שאינה אבודה, ואבודה תמות, דזרי רצ. ותכמים אומרים: אין חטאת מתה כי האי גוונא דנא לימלך, דאמרין ליה: התכפר באבודה. אלא היה דנמלאת לאחר שכיפרו הצעלים – היה ודאי מתה, דליכא תקנתא דהמלכה. והוא הדין נמי אם נמלאת קודם, ולא נמלך. יאכלו – גבי שירי מנחה כתיב (ויקרא ו): "והנותרת ממנה יאכלו אהרן וצניו", וסיפיה דקרא: "בחזר אהל מועד יאכלוה". וקא דריש "יאכלוה" קרא ימירא הוא, וקאמר "יאכלו" גלא ה"א – יאכלו עמה חולין ותרומה כו'. ואי קשיא: הא אין מכניסין חולין לעזרה? הא לא קשיא, יאכלוס מנחון ואחר כך יכנסו ויאכלו המנחה, כדי שתאכל עם השבע אכילה הוגנת. יאכלוה – ה"א ד"יאכלוה" קדריש, דמשמע: יאכלוה לחודה. אכילה מרובה – שיש להן שירי מנחות הרבה. מאי לאו אפילו רבי – ושמע מינה: עשו תקנה נקדשים. דקמתי: לא יאכלו חולין עמה, כדי שלא תבוא לידו נותר ומיפסל. השני ירעה – גבי שעירי יוס הכפורים, והכי פרישית לה לעיל (כג,ג). ואמר רב – צמכתא יומא (סד,א). בעלי חיים אינן נדחין – ולא נדחה הראשון צמימת חזירו. והוא יקרב, ושני שבוג שני ירעה. והאי בתרא הו ליה כמפריש לאיבוד, דמפני הראשון שמת הפרישו שנים האחרים.

תוספות

דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים – תימה למורי ורבי הרמ"ר: וכי מאבדין קדשים בידים, כיון דבידינו לתקון? ותירץ: כגון שיש ריוח בדבר, כגון דאבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה, דאמרין ליה: התכפר בטובה, וכחושה – תמות. **אוכלין** עמה חולין ותרומה – ואי קשיא: הא אין מכניסין חולין בעזרה? הא לא קשיא, יאכלוה מבחוץ, ואחר כך יכנס ויאכל המנחה, לשון רש"י. ועוד יש לומר: דאין איסור להכניס חולין בעזרה אלא כשעושה שום עבודה מהו, אבל בחנם – אין לחוש, דהא קמן דאדם נכנס עם בגדים חולין בעזרה.

וטעמא דציבור הא דיחיד מתה מאי לאו לרבנן – תימה למורי הרב רבינו אלחנן: אמאי לא פריך בהדיא ממתניתין, דקתני: וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שכפרו. והא הכא, דשניהן בעין קודם כפרה, וקאמר הא דיחיד מתה: ואומר הרב רבינו יצחק: דאמתניתין לא מצי למיפדך, דאיכא למימר מתניתין הכי קאמר: אין חטאת מתה אלא בשנמצאת אחר שכפרו, אבל נמצאת קודם כפרה – ירעו שניהם עד שיסתאבו, וימכרו ויביא מאלו ומאלו חטאת. אבל גבי שעירים לא שייך למימר הכי. מיהו, אפשר דסבירא ליה לרבנן דמתניתין דאם נתכפר באחד מהו, אפילו באבודה – שניה תמות. כי הכא גבי שעירים, דלא אפשר לעשות תקנה אחרת. דליכא למימר שירעו שניהן, ויביא מאלו ומאלו – שהרי בו

על כך: **בעלי חיים** (הקרובות בהיותם בחיים) אינן נידחין, ומשום כך, במקרה זה של שתי ההגדרות בשעירי יום הכיפורים, **כשהוא מתכפר**, ואין אומרים שמאחר שבן זוגו מת הריהו נדחה. ואילו **אידך בתרא** [השעיר האחר. שבוג השני] שעלה עליו הגורל לה' – הוה ליה [הריהו] נחשב **כמפריש לאיבוד** (במקום השעיר האבוד, שלא יכול היה להיות מוקרב). וכאמור, **טעמא** [הטעם דווקא] כך הוא הדין משום שהוא חטאת **ציבור**, ואין חטאת ציבור מתה. ומכאן נדייק: הא [הרי] מכאן, כי באופן דומה, ובחטאת של יחיד – הריהי מתה.

עיונים

לא עשו תקנה בקדשים תמהו ראשונים: הרי משמעות הדבר היא רק שאין מחפשים דרך כיצד למנוע אובדנם של קדשים, ואולם במקרה שלפנינו הרי בית הדין המוריס לנמלך בהם להתכפר בחטאת שאינה אבודה, הרי בדבריהם גורמים הם בפועל לאובדנה של החטאת שאבדה, ומה ההיתר שבדבר? ותירצו: שאין המודבר אלא באופן שיש ריוח להקדש מהעופה זו של החטאת שלא אבדה (וכגון שהחטאת שאבדה כחושה מן החטאת שלא אבדה). שבאופן כזה, טובת ההקדש היא שתוקרב החטאת שלא אבדה, ורק בכגון זה מורים בית דין לנמלך בהם בהוראה זו (תוס'). ועולה משיטת התוס': שגם לשיטת רבי אם בכגון זה יתכפר באבודה, השניה תרעה. ואף לכתחילה אומרים לו לעשות כן, על מנת שלא לאבד קדשים בידים. אכן האחרונים תמהו על שיטת התוס', ומתוך תמימתם העלו שלדעת רבי, כיון שלא עשו תקנה בקדשים, גם כשנתכפר באבודה – זו שאינה אבודה, מתה (חזו"א). ויש שכתבו שמורים לו שתיקרב זו שאינה אבודה, אף שבכך גורמים במישרין לאובדן קדשים (זו שאבדה). מפני שבזו שאינה אבודה אין כל מגרעת, ואילו באבודה יש מגרעת (רבינו גרשום). **אוכלין עמה חולין** שאלו ראשונים כיצד ניתן לאכול עם המנחה חולין, והרי המנחה נאכלת במקדש ואילו חולין אסורים בהכנסה לעזרה? והשיבו: שבתחילה יאכל מחוץ לעזרה חולין כמעט כדי שביעה, ואחר כך יכנס ויאכל את המנחה (רש"י). ויש שתיירצו שאין האיסור על הכנסת חולין לעזרה אלא כשעושה בהם עבודה כבקדשים, אבל עצם הכנסת חולין לעזרה

נחלקו חכמים ורבי אלא באדם הבא לימלך (ליטול עצה) מחכמים מה עליו לעשות. שרבי סבר [סבור]: לא עשו תקנה בקדשים, שאין חכמים חוששים שמה מתוך דבריהם יבואו הקדשים למיתה. ולכן אמרינן [אומרים אנו] לו: לך התכפר בזו שאינה אבודה, שלא נדחתה מהקרבה, ואף שבכך האבודה מתה. ואילו רבנן סברי [חכמים סבורים]: עשו תקנה בקדשים, שראוי לחכמים לדאוג שלא יבואו קדשים לכלל מיתה. ומשום כך אמרינן [אומרים אנו] לו: לך התכפר דווקא בזו האבודה, ועל ידי כך זו שאינה אבודה לא תמות, אלא תרעה. מותיב [מקשה] על כך רב משרשיא: והאם יש הסבור שלא עשו תקנה בקדשים? והתניא [והרי שנויה ברייתא] על האמור באכילת שירי המנחות "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוה" (ויקרא ו, ט). ודורשים מלה יתירה זו שבסוף הפסוק "יאכלוה": "יאכלו" האמור במלה זו, מה תלמוד לומר (מלמדנו) – מלמד שאם היתה בשיירי המנחה רק כדי אכילה מועטת, שאין בה כשיעור שביעה – אוכלין עמה חולין ותרומה, כדי שבכך תהא נאכלת על השבע (כדי שביעה). ואילו המלה השלימה, בתוספת ה"א שבה "יאכלוה", מה תלמוד לומר? – מלמד שאם היתה אכילה מרובה, וכגון שיש להם שיירי מנחות רבים – אין אוכלין עמה חולין ותרומה, כדי שלא תהא על ידי כך המנחה נאכלת על הגסה, ועלולה היא, על ידי כך, שלא תיאכל כולה, ותבוא לכלל נותר. ונסיק איפוא מכאן: מאי לאו [האם לא] הלכה זו היא אפילו כשיטת רבי? והלא הלכה זו באה כדי לעשות תקנה

לקדשים (שלא יבואו לידי נותר), משמע שרבי סבור שעושים תקנה לקדשים! ומשיבים: לא, אין זה כשיטת רבי, אלא כשיטת **רבנן** [חכמים]. ואילו ר' **אבא אמר** בשם **רב הסבר** אחר למחלוקת חכמים ורבי: **הכל מודים במתכפר בחטאת שאינה אבודה** אחר שהפריש בהמה לחטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאה הראשונה – שהחטאת האבודה מתה, שהרי נדחתה. על מה נחלקו? – כשמתכפר באבודה, ובזאת נחלקו, שרבי סבר [סבור] שהמפריש חטאת **לאיבוד** (במקום קרבן אבוד) – אף קרבן זה שלא אבד **כאיבוד** (קרבן האבוד) הוא **דמי** [דומה. נחשב]. ולכן גם הוא מומת. ואילו **רבנן סברי** [חכמים סבורים] שקרבן שהופרש במקום קרבן אבוד – לאו [לא] **כאיבוד** הוא **דמי** [דומה. נחשב]. ולכן הוא הולך לרעה. ושואלים על הסברו זה של ר' אבא בשם רב: **תנן** [שנינו במשנה] **בדינים של שעירי יום הכיפורים**, שאם לאחר שהוגרלו שני השעירים, מת השעיר שהוגרל לעזאזל, מביאים שני שעירים נוספים, ומגרילים עליהם שוב, והשעיר קרב, והשני ירעה **עד שיסתאב** (שיפול בו מום), **וימכר**, **ויפלו דמיו לנדבה**. וטעם הדבר: משום שאין חטאת **ציבור מתה**. ומכאן נדייק: כך הוא הדין רק בשעירי יום הכיפורים משום שחטאת ציבור היא, הא [הרי] מכאן נלמד שבאופן דומה בחטאת של יחיד – הריהי מתה. **ואמר רב** במקרה זה של שתי ההגדרות בשעירי יום הכיפורים, **כשהוא מתכפר** – אף שהרי נדרשה הלכה זו מן הכתוב. ומתוך כך יש להקשות איפוא מדוע אף לשיטת רבי לא נורה לו להקריב את החטאת האבודה (הגם שהיא כחושה, ואין היא מצוה מן המובחר) כדי להציל קדשים מהפסד שהוא דין תורה (אחינועזר).

אורה ההלכה

היתה **אכילה מועטת**... היתה **אכילה מרובה** היתה לאוכלי שירי המנחות אכילה מועטת – אוכלים עמה חולין או תרומות כדי שתהיה נאכלת עם השובע. היתה להם אכילה מרובה – אין אוכלים עמה חולין או תרומה, כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה. כגמרא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"י ה"א).

- ב. מנחות כא,ב. תוי"כ ויקרא ו, ט.
- ג. יומא סד,ב–סח,א.
- ד. יומא סב,א. שבועות יב,א. תמורה כב,א. ירושלמי שקלים פ"א הי"ג.
- ה. יומא טז,א. תמורה כד,א. ירושלמי יומא פ"ו הי"א (היפוך מ"ד).

גדרות

- ואמרין** לך **התכפר** בכתה"י: **ואמרין** ליה לך **התכפר** ובש"מ: **ואמרין** ליה **התכפר** וכן בהמשך.
- יאכלו מה תלמוד לומר** בכתה"י: **ואכלוה מה תלמוד לומר** ויש בכתה"י: **ואכלו מה תלמוד לומר**.
- אכילה מועטת** יש בכתה"י: **מועטת אוכליה**.
- יאכלוה** בכתה"י: **ואכלוה נאכלת על הגסה** יש בכתה"י: **נאכלת עם הגסה**.
- דמתכפר באבודה** בכתה"י: **במתכפר באבודה**.
- כאיבוד** בכתה"י: **כאבוד** וכן בהמשך.
- הא דיחיד** בכתה"י: **טעמא דציבור הא דיחיד**.
- ואמר רבא** בכתה"י: **דאמר רבא**.
- כשהוא מתכפר** בשני בכתה"י: **ובעי הוא מתכפר בשני** ויש בכתה"י: **וכשהוא מתכפר בשני**.

העולם

אכילה גסה במשמעות הכללית אכילה גסה היא אכילה שאין אדם אוכל כדרכו אלא מתוך רעבתנות יתירה. בהקשר כללי הכוונה היא לאכילה שאדם אוכל מתוך תאוה, שאינו שם לב לא לנימוס ולא לשיעור הראוי. יש למונח זה גם משמעות הלכתית, כאשר אדם אוכל לאחר שכבר שבע, ואכילה זו לא רק שאינה מתוך תיאבון, אלא יש בה מאמץ ואי נעימות. ולעניינים שונים אכילה כזו אינה נחשבת בגדר אכילה כלל.

מאי לאו [האם לא] נאמר שמשנה זו היא אפילו כשיטת רבנן [חכמים]. שאף הם סבורים כן, הרי שהמפורש תחת קרבן אבוד הריהו כאבוד, אף לדעת חכמים, ושלא כהסברו של ר' אבא בשם רב. ודוחים: לא, אין לדייק כן, שכן משנה זו רק כשיטת רבי היא, ואין להוכיח ממנה לשיטת חכמים. ודנים עוד בהסבריהם של רב הונא ור' אבא (בשם רב) במחלוקת חכמים ורבי. תנן [שנינו במשנתנו]: המפריש חטאת ואבדה, והפריש אחרת, והקריב אותה אחרת תחתיה, ולאחר מכן נמצאה החטאת שאבדה – הרי זו תמות. שחטאת שהתכפרו בעליה באחרת, היא מכלל חמש החטאות המתות. ונדייק: טעמא [הטעם דווקא] שהיא מתה – משום דקריבה [שכבר קרבה] החטאת האחרת לפני שנמצאה, הא [הר"ן] שאם נמצאה החטאת שאבדה כאשר עדיין לא הקריבה את החטאת שהופרשה תחתיה – הדין הוא שתרעה. לא שנה [אינו שונה] אם הוא מתכפר בחטאת האבודה, לא שנה [אינו שונה] אם הוא מתכפר בחטאת שאינה אבודה, לא שנה [אינו שונה] הדין אם הוא עצמו משך והקריב את זו, ולא שנה [אינו שונה] הדין אם לא הוא עצמו משך והקריב. השניה שתרעה ולא תמות. והרי זו איפוא תיובתא דתרוייהו [קושיה] חמורה על שניהם. הן להסברו של רב הונא בשם רב המבחין בין עמד ומשך ובין הבא להימלך בבית דין, והן על הסברו של ר' אבא בשם רב המבחין בין אם כבר התכפר בשאינה אבודה לבין אם התכפר באבודה. ומשיבים: אין לדייק כן מדברי המשנה, משום שמילתא דפסיקא ליה [דבר שפוסק, ברור לו לתנא] שאין בו חילוקי דינים – קתני [הוא שונה]. כהלכה זו שאם הקריב כבר את החטאת שהופרשה תחת החטאת שאבדה, ולאחר מכן נמצאה החטאת שאבדה, שדין החטאת

גרסות
חטאת ואבדה בכת"י:
חטאתו ואבדה.
והקריב אחרת בכת"י:
והפריש אחרת.
טעמא דקריבה בכת"י:
טעמא משום דהקריב.
לא הקריבה בכת"י:
לא הקריב.
הא מאחד יש בכת"י הא מאחר ובש"מ:
הא הביא מאחד מהן.
מילתא דפסיקא בכת"י:
מילתא דפשיטא.
מילתא דלא פסיקא בכת"י:
מילתא דלא פשיטא.
לחטאת בכת"י:
לחטאתו.
ואחר כך נמצאו המעות בכת"י:
ולא הספיק ליקח בהן חטאת עד שנמצאו הראשונות.
טעמא דמתכפר בכת"י:
טעמא משום דמתכפר.
ולא שנה משך בכת"י:
ולא שנה משך.
תיובתא בכת"י:
ותיובתא.
עד כאן בכת"י:
ועד כאן.
במפריש לאבוד בכת"י:
דמפריש לאיבוד.
אבל לאחריות בכת"י:
אבל במפריש לאחריות.
פשיטא ליה דיפלו לנדבה קל וחומר בכת"י:
פשיטא דיפלו לנדבה בקל וחומר.
לאחריות מיבעיא בכת"י:
מפריש לאחריות מיבעיא.

מאי לאו רבנן היא – ושמע מינה: כאבדה דמי, דנתכפר בראשון חצירו של אבד. וזה שלא נאבד, לא הוא ולא חצירו – אזלי למיתה, אי הוו דיחיד. אלמא טעמייהו דרבנן לאו משום הכי הוא. דתרוייהו – דרב הונא ורבי אבא. מילתא דפסיקא ליה קתני – כלומר, לא מימא: הא לא הקריב – רועה. דזימנין דרועה וזימנין דמתה. כגון לרב הונא, משך ושזב הקריב, אפילו האבדה – שאינה אבדה מתה. לא לימלך – רועה. ולרבי אבא, בין משך בין נמלך, אס נתכפר בשאינה אבדה – אבדה מתה. ואס באבדה נתכפר – זו רועה. והאי דקתני: הקריב קודם מניחת הראשונה – משום דהא פסיקא ליה דמתה, ואין חילוק בדבר. ומשום הכי לא תנא: נמלאת קודם כפרה מתה, ולוקמא לרב הונא דלא נמלך, ולרבי אבא דנתכפר בשאינה אבדה. משום דהיכא דנמלאת קודם כפרה – מילתא דלא פסיקא היא, דבעי לשווי חילוק אי זו רועה ואי זו מתה. לישנא אחרת: הא נמלאת מעיקרא – תרעה, הניחא דקריב האבדה כו'. והיינו הך, אלף שלשון ירושלמי הוא. וגייתני נמצאת מעיקרא – כלומר, ניחתי: נמלאת מעיקרא ואחר כך תמות, וטוקמא לרב הונא דנתכפר ולרבי אבא דנתכפר בשאינה אבדה. ומשני: מילתא דפסיקא ליה קתני כו'. הא מאחד מינייהו יוליד השני לים המלח כו' – וקא סלקא דעמך דדברי הכל היא. אלמא טעמייהו דרבנן לאו כהכי הוא. הבא גמי מילתא דפסיקא ליה כו' – כלומר, לא מימא הא מהד מינייהו ילכו לים המלח – דזימנין אזלי לים המלח וזימנין לנדבה, למר כדאיית ליה ולמר כדאיית ליה. והאי דתנא "מאלו" ולא תנא "ביא מאחד מהן" – משום דמילתא דפסיקא ליה קתני, דהאי ודאי תקנתא גמורה היא בלא שום חילוק. אבל אי תנא "ביא מאחד מהן" – בעי לחלוקי בין משך ללא משך לרב הונא, ולרבי אבא בין אבדו ללא משך. לומר שדין החטאת שאבדה, שדין החטאת

מאי לאו אפילו רבנן? – לא, רבי היא. תנן: **המפריש חטאת ואבדה, והקריב אחרת תחתיה – תמות.** טעמא – דקריבה, הא לא הקריבה – תרעה, לא שנה מתכפר באבדה, לא שנה מתכפר בשאינה אבדה, ולא שנה משך, ולא שנה משך, תיובתא דתרוייהו! – מילתא דפסיקא ליה – קתני, מילתא דלא פסיקא ליה – לא קתני. תנן: **המפריש מעות לחטאת ואבדו, והפריש אחרים תחתיהם, ואחר כך נמצאו המעות – יביא מאלו ומאלו חטאת, והשאיר יפלו לנדבה, טעמא – דמתכפר מאלו ומאלו, הא מאחד – יוליכם לים המלח, לא שנה מתכפר באבדה, ולא שנה משך, ולא שנה משך, תיובתא דתרוייהו! – ה"כא נמי, מילתא דפסיקא ליה – קתני, ומילתא דלא פסיקא ליה – לא קתני.**

אמר רבי אמי: המפריש שני ציבורי מעות לאחריות – מתכפר באחד מהן, ושני – יפלו לנדבה, אליבא דמאן? אליבא דרבי – פשיטא דיפלו לנדבה, עד כאן לא קאמר רבי אלא במפריש לאבוד, אבל לאחריות – מודה. ואלא אליבא דרבנן, פשיטא ליה דיפלו לנדבה, קל וחומר: השתא מפריש לאיבוד אמור רבנן לאו פאיבוד דמי, לאחריות מיבעיא?

האבדה למיתה. ואילו מילתא דלא פסיקא ליה [דבר שלא פוסק, ברור לו]. כגון חילוקי הדינים היוצאים מדברי רב הונא (משך, או בא להמלך), ור' אבא (נתכפר באבדה, או בשאינה אבודה) – לא קתני [אינו שונה]. ושבים ומקשים מדיוק משנתנו: תנן [שנינו בה]: המפריש מעות לחטאת, ואבדו, והפריש מעות אחרים תחתיהם, ואחר כך, לפני שלקח במעות האחרות חטאת, נמצאו המעות הראשונות שאבדו – יערב את המעות הראשונות והשניות, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר (יתרת הכסף) יפלו לקרבן נדבה. ומדייקים: טעמא [הטעם] להלכה זו שהיהו יכול להיות מתכפר מאלו ומאלו – משום שעדיין לא התכפר באחד מהמעות הללו. ונסיק מכאן: הא [הר"ן] אם כבר התכפר מאחד מהם – יוליכם את האחרות לים המלח. לא שנה [אינו שונה] דין זה אם הוא מתכפר במעות האבודה, לא שנה [אינו שונה] אם הוא מתכפר במעות שאינה אבודה, לא שנה [אינו שונה] הדין אם הוא מדעתו עמד ומשך והקריב את זו, ולא שנה [אינו שונה] הדין אם לא עמד ומשך והקריב. בכל האופנים הרי דינן של המעות האחרות להולכה לים המלח. והרי זה איפוא תיובתא דתרוייהו [קושיה] חמורה על שניהם. הן להסברו של רב הונא והן על הסברו של ר' אבא! ומשיבים: הכא נמי [כאן גם כן] נשיב באותו אופן שהשבנו על השאלה הקודמת: מילתא דפסיקא ליה [דבר שפוסק, שברור לו לתנא] שאין בו חילוקי דינים – קתני [הוא שונה]. כהלכה זו במקרה שהקריב כבר חטאת באחת מקבוצות המעות, ואילו מילתא דלא פסיקא ליה [דבר שלא פוסק, ברור לו]. כגון במקרה שעדיין לא הקריב – לא

– שאס יאבד אחד מהן, יתכפר בחצירו.

תוספות

ביום הוא צריך להתכפר באחת מהן, ואינו יכול להמתין עבודת היום. אבל לרבי אבא, דאמר אליבא דרבנן דמפריש לאבוד לאו כאבוד, ואם נתכפר באבודה – שאינה אבודה רועה – פריך שפיר. דהא הכא דנתכפר בראשון, ואפילו הכי דיחיד תמות. אלמא מפריש לאבוד – כאבוד דמי. אבל לרב הונא לא פריך מידי, דאיכא למימר: דהוי כי משך אחת מהן בלא המלכה, בדין שניה למיתה אולא ביחיד, ואפילו לרבנן.

הא מאחד מהן יוליכם לים המלח כו' – תיובתא דתרוייהו. תימה: דלעיל פריך מינה וקאמר: הניחא לרב הונא, ולרבי אבא נמי משני לה כרבי. והכא פריך מינה לתרוייהו! וצריך לומר: דלית ליה השתא כסוגיא דלעיל, אלא מסתברא ליה למקשה דהכא דאתא נמי כרבנן, ומיירי בכל ענין. וכן דרך התלמוד להפך קושייתו בכל ענין, פעמים ככה ופעמים ככה.

המפריש שני ציבורי מעות לאחריות כו' – אי אליבא דרבי – פשיטא. ולקמן גבי מפריש שתי חטאות לאחריות מוקי לה כרבי, ולא פריך: פשיטא. דיש לחלק בין מפריש מעות לאחריות למפריש בהמות לאחריות. דהא קמן לרבי שמעון נמי, דאמר גבי בהמות דמתה – גבי ציבורי מעות מודה דמתכפר באחת מהן, והשני רועה.

קתני [אינו שונה].

א ועוד בענין המפריש מעות לחטאתו, אמר ר' אמי: המפריש שני ציבורי מעות לצורך קרבן חטאתו באחריות, שאם יאבד ציבור אחד של המעות, יביא את קרבנו מהשני – הריהו מתכפר במעות שבאחד מהן, והמעות שבשני יפלו לקרבן נדבה. ודנים בדבריו: אליבא דמאן [לשיטת מ"ן] אמר ר' אמי הלכה זו, אליבא דאליבא [אם תאמר לשיטת] רבי – פשיטא [פשוט] שלדעתו במקרה זה המעות יפלו לנדבה. שכן עד כאן לא שמענו כי קאמר [אמר] רבי שהמעות האחרות הולכות לים המלח אלא במפריש מעות לאבוד (במקום מעות ראשונות אבודות), אבל במקרה שהפריש מראש מעות אחרות רק לצורך אחריות – מודה רבי שאין הן הולכות לים המלח, אלא נופלות לקרבן נדבה. ואלא תאמר כי אמר זאת אליבא דרבנן [לשיטת חכמים] – אף זה פשיטא ליה [פשוט לו] שיפלו לנדבה, שהרי קל וחומר הוא זה: השתא [עכשיו] במפריש מעות לאיבוד אמור רבנן לאו [אמרו חכמים כי המעות הללו לא] כאיבוד הוא דמי [דומה, נחשב]. ואין המעות הולכות לים המלח, המפריש מעות לאחריות מיבעיא [נצרך] לומר שאין המעות הולכות לים המלח?!

עיונים

לאחריות עיקרה של אחריות הריהו ערבותו של מקבל האחריות שבמקרה שחיובו לא נפרע, אף אם היה הדבר באבידה או בגניבה, הריהו בכל אופן משלם את חיובו. והאופן הרגיל לקבלת אחריות בנדרי הקדש הוא הלשון "הרי עלי קרבן פלוני" (שאילו אמר בלשון "הרי זו קרבן פלוני" – אין הוא חייב באחריות, אם אבד או נגב). ואופן אחר של קבלת אחריות, הוא זה שלפנינו: שמפריש מעות נוספות, שתשמשנה כערבות אם יאבדו המעות

הראשונות.

אורה ההלכה

המפריש שני ציבורי מעות לאחריות הפריש שני ציבורי מעות לאחריות – מתכפר באחד מהם, והשני יפול לנדבה. כ"י אמי. (רמב"ם ספר עבודה הלכות פסולי המוקדשין פ"ה ה"ה).

אליבא דרבי שמעון — דאמר נאידך פירקין דלעיל (טו,א): חמש מטאות ממות, ולית ליה רועה לגמרי, שיפלו דמיס לנדנה. מהו דתימא לית ליה לרבי שמעון נדבה — גבי מטאת, דכי היכי דלית ליה גבי נהמות — לית ליה נמי גבי מעות, קא משמע לן. תקלין חדתיך — מי שלא הביא שקלו נאדר, מציאו כל השנה, ונותנו באותו שופר. וכשיגיע אחד מן השלשה פרקים שמורמין את הלשכה — נותן שלשה, ונתנס עס שאר כסף שנלשכה. והשני כתוב בו עתיקין — מי שלא הביא שקלו אשמקד, מציאו לשנה הבאה ונותנו סס. והן עושין מהן חומת העיר ומגדלותיה וכל לרבי העיר, שהרי ממוטר שירי הלשכה לנד נעשה. כאותה שנינו (שקלים פרק ד משנה ז): מותר שירי הלשכה — ממנה היו עושין חומות העיר כו'. והאי מותר הוא, שאילו היה שס — היה נשאר. קינין — מי שהיה מחוסר כפרה, כגון זב וזבה ויולדת ומלורע, שהן מציין קן — מציא מעות ונותן סס, ואוכל נקדשים לערב נזוקת שהוקרבה כפרתו, שאין צד דין של כהנים עומדין משס עד שיכלו כל המעות שנארות שופר, כדי שלא יאכל מחוסר כפרה נקדשים. גוזלי עולה — נרציעי כמוז כן. והמתנדב בני יונה לנדנת עולת העוף, מציא מעות ונותן צו. עצים — נחמיס כמוז "עצים". שהמתנדב עזים למערכה, מציא מעות ונותן לחוכו. לבונה — נשעי כמוז "לבונה". שהמתנדב לבונה, מטיל מעות לחוכו. והרב לכפרות — המתנדב לכלי שרת, מציא ונותן צו. ליגנא אחרינא:

וזהב לכפרות המתנדב כלי שרת מביא ונותן — כפרות היינו מוקד, ונספר עז (ה) כמוז "כפרי וזב" וגו'. ומשום הכי נראה לי שהוא עיקר, משום דקדשי דק הביא לא היו צאין למקדש, אלא ליד הגזר. וששה שופרות היו לנדנת עבור — הבאה מן המותרות למטאות ואשמות, וכל הנך דאמרינן "פלו דמיו לנדנה". ונפרק נמרא דמנחות (קז,ב) מפרש הני ששה כנגד מי. שאין עורה לכהנים — אלא חזירין ומוכרין אותן, ולוקמין נהמות לעולה, לקין המוצא. בחד סידרא — וכגון הפריש שמי ליצורי מעות למטאתו, והזולו הטלאים וימותרו מן המעות.

תוספות

וששה לנדבה — בפרק בתרא דמנחות (קז,ב) פליגי בה אמוראי: הני ששה כנגד מי? חזקיה אמר: כנגד ששה בתי אבות, שיהיה להם שלום זה כנגד זה, לפיכך תיקנו ששה כנגד ששת ימי החול, שיהא לכל בית אב ליומו. ועירי אמר: כנגד פר ועגל וכבש איל גדי ושעיר. וכל כך למיה? (כדי) שלא היו רוצין לעשות ממוטר דמי הפר אלא לפר בלבד, וכן לכל אחד. ואף על דאיכא [מאן דאמר] בפרק קמא דשבועות (יב,ב) מקיצים בעולת העוף — הני מאלך דיעבד, אבל לכתחילה — לא, דטוב לעשות מהן למה שהופרשו תחילה.

אשמות שיש ליקח (לקנות) בדמיו עולות, ודינם של עולות אלה שהבשר אלמא [הרי נטיק] כי אית ליה [יש לו] דין זה שמותר חטאת הריהו הולך לעולת נדבה לר' שמעון, ואין איפוא צורך להשמיענו כי אף ר' שמעון סבור כן, כדרך שאמר ר' אמי בדין המפריש שתי קבוצות מעות לאחריות חטאת! ומשיבים: איצטריך [נצרך] ר' אמי להשמיענו כן, שכן סלקא דעתך אמינא [היה עולה על דעתך] לומר: כי אית ליה [נכאשר יש לו] דין זה של מותר חטאת שהולך לעולת נדבה לר' שמעון — הרי זה דווקא בחד סידרא [בסדרה אחת] של מעות, וכגון זה המפריש קבוצת מעות אחת לצורך קרבן חטאתו, ולאחר מכן הוולו הקרבנות, ונתורו בידו מעות — הרי מותר זה מופנה לעולת נדבה, ודינו כשאר העולה,

ואלא יש לומר כי אליבא [לשיטת] ר' שמעון איצטריכא ליה [נצרך לו] לר' אמי להשמיענו. שכן סבור ר' שמעון שחטאת שהתכפרו בעליה באחרת שדינה שהיא מתה בכל מקרה, אף אם חטאת זו הופרשה רק לצורך אחריות, כיון שהתכפרו הבעלים באחרת. שכן מהו דתימא לית ליה [מהו] היה מקום שתאמר כי אין לו, אינו סבור ר' שמעון שכאשר הפריש מעות לאחריות והתכפר באחרות שהמעות שלא התכפר בהן יפלו לנדבה, אלא לדעתו אף אלה הולכות לים המלח, לכן קא משמע לן [משמיע לנו] ר' אמי דאית ליה [יש לו] שסבור ר' שמעון שבמקרה זה הולכות הן לנדבה. ושואלים על הסבר זה: ומי מצית אמרת דלית ליה [והאם יוכל] אתה לומר, להעלות זאת כאפשרות, שאין לו]. הלכה זו של נפילה לנדבה לשיטת ר' שמעון? והתניא [והרי שנויה ברייתא] (משנה) במסכת שקלים: שלשה עשר שופרות שלא (קופות צדקה שצורתן כשופר) היו בעזרה שבבית המקדש, והיה כתוב עליהן, על כל אחת מהן, לצורך מה הכסף הניתן בו. על האחד היה כתוב "תיקלין חדתיך" [שקלים חדשים], שבהם היו נותנים את השקלים (מחצית השקל) שהביאו בשנה זו; ועל אחר היה כתוב שנועד ל"תיקלין עתיקין" [שקלים עתיקים. ישנים]. של השנה שעברה, שלא הגיעו לתעודתם בזמנם. ועל אחר היה כתוב "קינין", ונועד לקרבנות חובה של זוג תורים או בני יונה (לזב, זבה, יולדת ומצורע); ועל אחד היה כתוב: "גוזלי עולה", עבור נדבת עולת העוף; ועל האחר היה כתוב "עצים", למנדב עצים למערכה על המזבח; ועל האחר היה כתוב "לבונה", למנדב לבונה הבאה עם המנחה; ועל האחר היה כתוב "זהב לכפרת", למי שנדב זהב למקדש. ועוד ששה שופרות, ששימשו לקניית בהמות לעולות נדבה. ותני עלה [ושנינו עליה ברייתא] המהריבה את דברי המשנה הללו: ששה שופרות אלה שהכסף שניתן בהם נועד לעולות נדבה — הכוונה היא לעולה הבאה מן המותרות, שנשאר מהכסף שהופרש לצורך קניית חטאת או אשם, ובכסף זה מביאים עולה ל"קיץ המזבח", שמקריבים עליו בזמן שאין עליו קרבנות אחרים, על מנת שלא יהיה פנוי מהקרבנה, ודינה שאין עורה ניתן לכהנים, כשאר עולות, אלא חזירים ומוכרים אותן, ודמיו נופלים לנדבה, ל"קיץ המזבח". אלו דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה, ואמרי לה [ויש אומרים כי היה זה] ר' שמעון: אם כן, בטלה מדרשו של יהודיע הכהן. דתניא [שכן שנויה במשנה שם]. זה המדרש דרש יהודיע הכהן הגדול (בימי יהואש המלך) על הכתוב בפרשת הקרבנות בקרבן האשם: "אשם הוא אשם אשם לה" (ויקרא ה, יט). ונמצא בכתוב זה כעין סתירה, שהרי הלשון בתחילת הפסוק "אשם הוא" מורה שהוא אשם, ואשמות נאכלים לכהנים. ואילו הלשון שבסוף הפסוק "אשם לה" מורה שכולו לה, כקרבן עולה! אלא יש בכתוב זה להביא (לרבות) כל דבר הבא ממותר דמי קרבנות חטאות וכן ממותר דמי קרבנות.

כולו לשם על המזבח, ואילו העורות — ניתנים לכהנים, כדין כל העולות. אלמא [הרי נטיק] כי אית ליה [יש לו] דין זה שמותר חטאת הריהו הולך לעולת נדבה לר' שמעון, ואין איפוא צורך להשמיענו כי אף ר' שמעון סבור כן, כדרך שאמר ר' אמי בדין המפריש שתי קבוצות מעות לאחריות חטאת! ומשיבים: איצטריך [נצרך] ר' אמי להשמיענו כן, שכן סלקא דעתך אמינא [היה עולה על דעתך] לומר: כי אית ליה [נכאשר יש לו] דין זה של מותר חטאת שהולך לעולת נדבה לר' שמעון — הרי זה דווקא בחד סידרא [בסדרה אחת] של מעות, וכגון זה המפריש קבוצת מעות אחת לצורך קרבן חטאתו, ולאחר מכן הוולו הקרבנות, ונתורו בידו מעות — הרי מותר זה מופנה לעולת נדבה, ודינו כשאר העולה,

עיונים
שלשה עשר מנין זה של שלשה עשר נמצא במקדש גם בדברים אחרים: שלשה עשר שולחנות (של שיש, ושל כסף, ושל זהב), ושלשה עשר מקומות במקדש שבהם היו משתחיים (ארבע בצפון, וארבע בדרום, שלש במזרח, ושתיים במערב), ואלו כנגד שלשה עשרה שערים שהיו במקדש.
שלשה עשר שופרות וכו' ולא היו שופרות למטרות אחרות, כגון קרבנות חובה או קרבנות אחרים שלא צוינו כאן, כי אי אפשר לתת מהם לקרבנות חובה — מאחר שהמקריב צריך לסמוך ידיו עליהם סמוך להקרבנה, וצריך להיות בשעת הקרבנה. וקרבנות אחרים — לפי שאינם מצויים, שרק לצורך דברים המצויים עשו קופות קבועות מיוחדות במקדש (מאירי).
שופרות תיבות אלה נקראו בשם "שופרות" משום שהיתה להן צורה כתבנית שופר, שהיה פיהם העליון (בו ניתן הכסף) צר, והתחתון (בו נאסף הכסף) רחב. ועשו אותם בתבנית זו (צרים מלמעלה) מפני הרמאים, שלא יוכלו להראות עצמם כנותנים לקופה, ובאמת יגבשו משם, ובתבנית זו אי אפשר יהא לקחת משם בלא טירחה יתירה (ירושלמי, ומפורש בבב"א).
זהב לכפורת רש"י הביא שני פירושים: האחד, שהיה זה זהב לתרומת כלי המקדש בכלל, והשני, שהמתנדב להביא למקדש "כלי שרת" סתם — הריהו מביא מוקד (הנקרא במקרא "כפרי זהב", עזרא א, ז). ורש"י העדיף את הפירוש השני, ונימוקו — כי קדשי בדק הבית לא היו מובאים למקדש אלא לידי הגובר, ולכן לא נצרך להעמיד עבורם שופר במקדש. ויש שפירשו שהוא נועד בעיקרו לצפוי הזהב עבור בית קודש הקדשים (שהיה נקרא "בית הכפורת"), ששינוי שמותר התרומות היה מנוצל לצורך זה (תוי"ט יומא).
וששה לנדבה יש שפירשו שהיו ששת השופרות לנדבה סתם, ועשאוה ששה כדי שיהא שופר מיוחד לכל בית אב מששת בתי האב שבכל משמר כהנים, (שכל בית אב משמש יום אחד מששת ימי השבוע של משמרו). ובכל יום ויום, אם היה המזבח בטל מהקרבנה, היו בני בית אב של אותו יום נוטלים מהשופר המיוחד להם, כסף להקרבן עולת נדבה (רש"י יומא נה,ב).

אורה ההלכה
שלשה עשר שופרות היו במקדש וכו' בבית המקדש היה תמיד שלוש עשרה תיבות, ותבנית כל תיבה כמין שופר. ראשונה — לשקלי שנה זו. שניה — לשקלי שנה שעברה. שלישית — שכל מי שהתחייב קרבן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת משליך את דמיהם לתיבה זו. רביעית — שכל מי שהתחייב קרבן עולת העוף בלבד משליך את דמיה לתיבה זו. חמישית — למי שהתנדב מעות לקנות בהם עצים למערכה. ששית — למי שהתנדב מעות ללבונה. שביעית — למי שהתנדב זהב לכפורת. שמינית — למותר חטאת. וכגון שהפריש מעות לחטאתו וקנה בחלקם חטאת והותר מן המעות, שמשליך את השאר לתוכה. תשיעית — למותר אשם. עשירית — למותר קיני זבים וחבות ויולדות. אחת עשרה — למותר קרבנות נזיר. שתיים עשרה — למותר אשם מצורע. שלוש עשרה — למי שהתנדב מעות לעולת בהמה. כמשנה במסכת שקלים (פ"ב מ"ב). (רמב"ם ספר זמנים הלכות שקלים פ"ב ה"ב).
הבא ממותר חטאות ואשמות וכו' מותר חטאות ואשמות, וכגון שהפריש מעות לחטאתו או לאשמו וקנה בחלקם חטאת או אשם, והותר מן המעות — אותם מעות יפלו לנדבה ויקריבו בהם עולות. כדרשת יהודיע הכהן המובאת בברייתא. (רמב"ם שם. ספר עבודה הלכות פטולי המקדשין פ"ה ה"ט).

מסורת הש"ס
א. משנה שקלים פ"ו מ"ה. תוספתא שקלים פ"ג א. ילק"ש תורה שפר.
ב. משנה שקלים שם. יומא נה,ב. מנחות קד,א. קז,ב. ירושלמי שקלים שם. תוספתא שקלים שם. ילק"ש שם.
ג. משנה שקלים שם מ"ו. זבחים קג,א. תוי"ט ויקרא ה, יט. ילק"ש תורה תעט.

גרסות
והתניא שלשה עשר שופרות בכת"י: **והתני שלשה עשר שופרות.**
ליקח בדמיו בכת"י: **וילקח בדמיו** ויש בכת"י: **לקח בדמיו** ובש"י: **לקח בדמיו.**
אשם הוא כולו להביא בכת"י: **אשם הוא להביא.**
עצים ולבונה יש בכת"י: **עצים ללבונה.**
וששה לנדבה יש בתי"י: **ועושה לנדבה.**

